

Ingeborg Breines

NATO 70 ÅR FOR MYE!

Hvordan reise motstanden i Norge?

NATO blir 70 og skal feire seg selv. Fredsbevegelsen mobiliserer mot NATO over hele verden, ledet av sammenslutningen *No to war – no to NATO*. Mange møtes i Washington 4. april, opprørt over dagens militarisering og opprustning og inspirert av Martin Luther Kings pasifistiske budskap på dagen da han ble myrdet for 51 år siden. Med en uvanlig provoserende oppvisning av militære muskler i Norge under NATOs Trident Juncture øvelse i høst friskt i minnet, hvor naivt selvtilfredse norske politikere massivt var tilstede i media, føles det som om vi i fredsbevegelsen lever i et total forskjellig virkelighetsbilde. Men også her har man ikke klart å få den store markering mot krig og for fred og dialog 4. april til å rette seg mot NATO. Et påtrengende spørsmål er: Hvordan klare å komme igjennom det militær-industrielle-akademiske-medie-komplekset med alternativer til opprustning, polarisering, skremselsbilder, kaldkrigsretorikk og kaldkrigsoppførsel som kan ende i full krig, en 3. Verdenskrig, et fullstendig globalt Ragnarok, en altomsluttende ”atomvinter”? Hva slags ressurser, talenter og visjoner har vi tilgjengelig?

Vår statsminister sa i forbindelse med Trident Juncture at hun ikke trenger å bry seg med de som protesterte mot NATO og Trident Juncture. De er så få, sa hun. Mon det, sier vi. Kan det heller være at mainstream media ganske bastant er på maktas side og ikke slipper til de alternative stemmene? Statsbudsjettet legger heller ikke opp til at fredsbevegelsen skal kunne jobbe seriøst. Ikke ett øre var avsatt til fredsbevegelsen i første utkast til statsbudsjettet for 2019, mens de forsvarsrelaterte frivillige organisasjonene fikk nærmere 60 millioner og Forsvaret godt over 50 milliarder. Noen små fredspenger er dog forhandlet frem for fredsbevegelsen, men fred er farlig, ei det beste for de som tjener penger på militærindustrien og det store militære sikkerhetsoppbudet.

Propagandaen for NATO er bastant i Norge. Vi har en regjering som tradisjonelt er svært forsvars- og NATO-tro og vi har en tidligere Arbeiderparti statsminister som generalsekretær i NATO. A double bind, som de sier på engelsk. Selv en tidligere AOF-leder som nå leder utenriks- og forsvarskomiteen på Stortinget har mer tro på opprustning enn på dialog og tillitsbygging. Det er derfor vanskelig å komme igjennom med kritikk av norsk medlemskap i alliansen eller med synspunkter om at NATO har utspilt sin rolle og at dens aggressive fremferd fører til død og elendighet og underminerer visjonen om fred med fredelige midler.

Det merkelig er at krig, denne grusomme og uverdige handlemåte, ikke er på historiens skraphaug. Det femte bud sier : *Du skal ikke slå i hjel!* Å drepe er også forbudt i vårt rettssystem, og i Menneskerettighetserklæringens artikkel tre står det: *Enhver har rett til liv...* Likevel gjelder det ikke i krig. Da er det plutselig legitimt å ta liv, og vi snakker om ”rettferdig krig” eller ”hellig krig” og finner måter å demonisere potensielle fiender så det skal bli enklere å bekjempe den moralske uro i sinnet. Fremtidige generasjoner vil ikke komme til å forstå hvordan vi kunne opprettholde et så bestialsk system, at vi ikke klarte å ”*skape fred med fredelige midler*” som det står i FN-pakten. Det er på høy tid å kvitte seg med denne gammeldagse, patriarkalske tenkningen basert på den sterkeste rett; på tide å kriminalisere krig og få de som kriger eller truer med krig stilt for internasjonal rett. Vi må bygge fredskultur og ikkevold, istedenfor krigs- og voldskultur. Vi må la oss inspirere av Bertha von Suttner som i sin kjente bok *Ned med våpnene*

oppfordret til ”.. å bygge en aktiv avsky for krig” og vi må bruke den relativt nye FNs deklarasjonen om *Rett til fred*.

Vår sikkerhetspolitikk er gammeldags, utdatert, illusorisk, rett og slett latterlig om den ikke også hadde vært så farlig og ressursødende. For hva skal vi med en såkalt militær sikkerhet, med enorme mengder av våpen og en sløsing uten like med ressurser, når vi kan lamme moderne samfunn bare med å kutte strømmen og adgangen til internett?

Vi må tenke radikalt nytt om hvordan vi ønsker å bruke verdens ressurser, gjøre nye prioriteringer – og bruke krefter på å forestille oss ha slags samfunn vi ønsker å ha om 20 - 30 år. Hva ønsker Norge å være kjent for - og hva slags verden ønsker vi å være en del av? Hva skal til for at vi ikke lenger skal gjøre knefall for NATOs krigsmaskineri, for stormaktspolitikken ensidige vekstfilosofi og en fiendebildeskaping som opprettholder frykt og forsøker å legitimere opprustnings- og terrorspiralen? For hva er sikkerhet? Hva gjør oss trygge? Er ikke det å få leve i tillit til at luften, vannet og jorda er ren og maten vi spiser og gir til våre barn og barnebarn er sunn? Menneskelig sikkerhet er noe annet enn nasjonal, militær sikkerhet.

Vi ser ut til å trenge et fullt paradigmeskifte, en humanistisk renessanse eller revolt. Men hvordan skal vi få det til? Hvordan fremme ulike ikke-militaristiske veier til sikkerhet og trygghet? Kan miljø- og klimautfordringene bli definert som en felles trussel mot menneskeheten, slik at vi må satse all kompetanse og ressurser på å få dem under kontroll? Det vil kunne være en krevende og viktig oppgave også for det militære. Det ville bety en gradvis konvertering av det militære, helst gjennomført samtidig med en innføring av samfunnstjeneste for alle, hvor hele ungdomskullet kan lære omsorg for planeten og for andre mennesker med behov de ikke kan møte selv.

De største utfordringene eller truslene i dag slik jeg ser det er:

i) Miljø- og klimakrisen. Situasjonen er alarmerende slik ikke minst FNs klimapanel viser, også demonstrert her hjemme i sommer.

ii) Atomtrusselen (både våpen og energi), med en intens pågående modernisering og effektivisering. Vi må arbeide for en full og komplett nedrustning, hvori inngår forbud mot og destruksjon av alle atomvåpen. Også Norge må slutte seg til FNs traktat mot atomvåpen.

iii) Akselererende ulikhet. Også i Norge, hvor vi så lenge har vært stolt av vår likhetskultur, viser det seg at de åtte rikeste mennene eier like mye som den fattigste halvdel av befolkningen. Både andelen veldig rike og andelen fattige øker. Denne hurtige prosessen, som skaper et utvidet prekariat, er nok i stor grad skapt av en kapitalistisk globalisering, som igjen fører til sinne og kan presse, ikke minst unge menn med forventninger men uten muligheter, inn i fundamentalistiske grupperinger.

Militære kan ikke svare på noen av disse utfordringene – men gjør dem i stedet verre, på tre måter:

i) Økonomisk. Mer enn 1.7 billioner dollar pr år til det militære, hvilket tilsvarer ca 615 regulære årlig FN budsjett. Disse ressursene burde gå til de som er fattige og sulter og til det nødvendige grønne skifte.

ii) Økologisk. Militæret er den fremste miljøversteringen, men holdt utenom både Kyoto og Paris-

avtalen. Det er et paradoks at de som skal forsvare oss i stedet gjør dagens største trusselen verre.

iii) Etisk/moralsk. Propagandaen kan få oss til å tro på at vi trenger å styrke et militær forsvar og derved lar være å satse på menneskelig sikkerhet.

Krig, nød, sult, migrasjon, polarisering og kaldkrigsretorikk er akutte skremmebilder. De enorme forskjellene mellom de som har og de som ikke har, øker fort. Få synes villige til å se på årsakssammenhengene, og slett ikke på vår egen rolle. Men verdens ressurser er begrenset og planeten gir klare tegn på akutte behov for omsorg. Vi har rett og slett verken tid eller penger lenger til å bruke på militær maktkamp og miljøfordingelse. For å kunne berge både kloden og menneskeheten må vi fremme en alternativ sikkerhetspolitikk, en som gir felles trygghet og glede. Et viktig skritt vil være å erkjenne at NATO har utspilt sin historiske rolle og må legges ned. Vi trenger å arbeide for en felles sikkerhet – i Norden, i Europa – og med Russland.

NATO ble opprettet i 1947 i den hensikt å bygge en vestlig militær forsvarsallianse mot det som ble oppfattet som en truende, ekspansiv kommunisme fra Sovjetsamveldet. Som et tilsvarende opprettet Sovjetsamveldet i 1955 Warszawa-pakten med land i Øst-Europa. Verden gikk inn i et våpenkappløp med tyngende militærutgifter. Mistilliten mellom øst og vest vokste og den kalde krigen var et faktum. Da Sovjetsamveldet ble oppløst, i stor grad som følge av Gorbatsjovs *glasnost* og *perestrojka* politikk og Warszawa-pakten ble lagt ned i 1991, var begrunnelsen for NATOs eksistens borte. Istedenfor å legge ned NATO på det tidspunkt, kjempet de for sin eksistens og utviklet et nytt konsept. Det åpnet for intervensjoner utenfor eget område, såkalt forebyggende (pre-emptively), uten å være angrepet, og heller ikke nødvendigvis med Sikkerhetsrådets godkjenning. Dette ble formalisert som ny NATO ”out-of-area” strategi i 1999. Samme år begynte NATO å rekruttere tidligere østeuropeiske land. Nå har NATO 29 medlemsland og flere står i kø, inklusive Ukraina. Flere er også med som såkalte ”partners in peace”, dessverre også Sverige og Finland. Nå er det heller ikke bare snakk om en Nord-atlantisk allianse. Colombia er blitt partner og det er forhandlinger med Brasil. Alliansen er fjernt fra sin opprinnelse.

Er det ikke naivt å forestille seg at lille Norge, med 5 millioner mennesker som tradisjonelt har forstått at vår sikkerhet er avhengig av at vi sees som et fredelig og vennligsinnet land og er en del av et sterkt FN, nå skal ha ambisjoner om å være så militært sterke at vi skal stå opp mot en stor nabo? Skal vi ha et forsvar som er mer tenkt som et bidrag til stormaktenes ekspansjons- og maktønsker enn til forsvar av Norge? Som pasifist tror jeg ikke på noe slags forsvar, men ønsker selvsagt et politivesen for å bidra til å holde ro og orden. Mange som mener vi trenger et militært forsvar vil sannsynligvis foretrekke et defensivt forsvar som er tilstede rundt om i Norge og som kan forene sivile og militære oppgaver og tar avstand fra et langtrekkende, offensivt ”angrepsforsvar”. Hvis vi ønsker et forsvar som ikke skal være til bruk i angrep og krig, men som kan bidra til å løse akutte samfunnsoppgaver og krisehåndtering langs vår langstrakte kyst, da trengs kystvakt og heimvern og et desentralisert bosettingsmønster med folk som er glade i heimplassen sin og som bidrar med matsikkerhet og forsvarsvilje.

På 70-årsdagen for opprettelsen av NATO kunne vi lagt frem 70 argumenter for hvorfor NATO må legges ned nå, vi begynner med 10:

(i) NATO står for opprustning. På sitt møte i Wales i 2013 ble det besluttet at medlemslandene burde bruke to prosent av sitt brutto nasjonalprodukt til militære formål. En slik overdreven

investering i det militære er et direkte rov fra folk som trenger ressurser rett og slett for å overleve. Vi får krigsferd istedenfor velferd. Vi må gjøre et valg mellom 2% av BNP til militære formål eller maks 2% økning i temperatur som Paris-avtalen pålegger oss. Begge deler er ikke mulig. Det virker nærmest uforståelig og ahistorisk når den norske NATO generalsekretæren gjentatte ganger drar til Tyskland for å appellere til Tyskland om å ruste opp fra de vel en prosentene de i dag bruker på militærutgifter til to prosent. Den tyske fredsbevegelsen, en av verdens sterkeste, er svært bekymret. SIPRI, Stockholm International Peace Research Institute viser at vi bruker til militære formål mye over 1.7 billioner dollar, og det kun i offisielle tall. Forskning viser at i tillegg er store summer holdt utenfor demokratisk innsyn. International Peace Bureau har vist at et kutt med 10% av militærutgiftene pr år i de 15 årene av FNs Handlingsplan for bærekraftig utvikling vil langt på vei kunne møte de behov som FN har skissert for å kunne nå de 17 bærekraftsmålene verden har satt seg for perioden 2016 – 2030.

(ii) NATOs ”utenfor området»-politikk har ført også Norge inn i kriger i land vi ikke har noe utestående med. Vi intervensjoner militært og bidrar til elendighet i det ene muslimske landet etter det andre med påfølgende flyktningproblematikk og fare for represalier og terror også på norsk jord. FN antar at 125 millioner mennesker lever i akutt nød. Av disse er mer enn 65 millioner på flukt. Ifølge Høykommissæren for flyktninger er det det høyeste antall flyktninger noen sinne. Det må være tillatt å spørre om ikke Ukraina-krisen kom på et gunstig tidspunkt for et stivnet NATO med behov for å reise seg etter feil og faderer i en rekke muslimske land med påfølgende kritikk fra flere hold. Kanskje var det nyttig med en fiende mer geografisk nært for å legitimere egen eksistens? Russland igjen - så beleilig!

(iii) NATOs ekspansive og truende rolle overfor Russland, inklusive en streng sanksjonspolitikk, underminerer tradisjonell handel og samkvem og et løfterikt Barents-samarbeid. Vi synes også å ha glemt den viktige avtalen om delelinjen i Barentshavet mellom et meget stort land og et meget lite, noe begge land burde være stolte av og bruke som modell for godt diplomatisk håndverk. Ved å bygge militær infrastruktur og overvåkingskapasitet nært opp mot grensen, ved å innlemme tidligere sovjetstater i NATO og ved å ha amerikanske militærlager og baser på norsk jord og holde store militærøvelser nærmere den russiske grensen enn noen gang før, svekkes tillit og vennskap. Usikkerhet og fare for krig øker. den svære NATO-øvelsen Trident Juncture høsten 2018 gjorde oss rasende! Vår geografi ligger fast og vi har all mulig interesse av at nordområdene forblir en fredelig samarbeidsarena, ikke minst nå når klimaendringen åpner for mer næringsvirksomhet og trafikk i både nordøst og nordvest passasjen. Til hjelp har vi en FN-basert verdensorden og FNs normsett som regulerer forholdene både mellom land og mellom ulike interesser innen landene. Dessuten har vi et Arktisk Råd som jobber med sirkumpolært samarbeid i forbindelse med de nye muligheter og farer ved klimaendring, ismelting, ressursutnyttelse, transport og samkvem. En Nordområdesatsing som ikke kommer lokalbefolkningen til gode og som underminerer århundrer med lokal kontakt mellom Nord-Norge og Russland vil på sikt bli destabiliserende og ineffektiv. Det er viktig både for fred og frihet i vårt område at Norge forvalter sitt nabolik med Russland på en intelligent måte. Stormaktsinteresser bør ikke påføre oss konflikter vi ikke kan kontrollere.

(iv) NATO vil ikke kvitte seg med atomvåpnene så lenge de eksisterer. De problematiserer ikke at alliansen har flere atomvåpen enn noen andre og at de som er størst normalt er de som bør ta initiativ til å bli kvitt dem. I alt finnes mer enn 15000 atomstridshoder, de fleste ganske jevnt fordelt mellom USA og Russland. Både USA og Russland oppgraderer og moderniserer i disse

dager sine atomvåpen og gjør dem hundrevis av ganger sterkere enn de som ble brukt i Hiroshima og Nagasaki. For de som deltar i den japanske fredsbevegelsens markeringer hvert år i august vil skrekkehistoriene og bildene, også fra de mange nesten ulykkene og lekkasjene, sitte i kroppen for alltid. Atomvåpnene gjøres nå sterkere, lettere og mer effektive og nye typer missiler kan ta dem lengre enn langt. Atomvåpnene skal ikke lenger bare være til avskrekking, men det snakkes om "usable nukes". Det gjelder også de som USA lagrer i Europa: i Tyskland, Tyrkia, Belgia, Nederland og Italia, hvilket neppe er lovlig ifølge Ikke-spredningsavtalen, NPT. Ifølge NATOs atomvåpenpolitikk, påberoper man seg dessuten retten til å bruke atomvåpen først, altså uten å være angrepet med atomvåpen. NATO-medlemskapet sies å hindre at Norge kan underskrive FNs nye atomvåpenforbud som er laget for å stigmatisere, forby og avskaffe atomvåpen. Hva er en fredsnasjon hvis den ikke engang kan jobbe aktivt for å kvitte seg med verdens verste masseødeleggelsesvåpen som kan tilintetgjøre både menneskeheten og kloden mange ganger?

(v) NATO reduserer FNs betydning på sikkerhetsfeltet og svekker respekten for internasjonal lov. Norge bidra mye mer til NATO-operasjoner (les: kriger) enn til FNs Fredsbevarende styrker.

(vi) NATOs politiske diskurs baserer seg på de verste scenarier og stivnede fiendebilder. Dette vanskeliggjør nedtrapping av konflikter. Den gamle romerske tenkning som sier: *ønsker du fred, forbered krig*, burde nå være foreldet, men blir brukt uhemmet av både politikere og media. I stedet burde FN gis ressurser og arbeidsmuligheter og internasjonal lov må brukes mer effektivt. Hvis FN skal kunne klare å gjøre det den var skapt for, må adekvate ressurser flyttes dit fra militær bruk.

(vii) Mediebudskapet er klart: Verden er farlig – og det trengs militære midler for at vi skal være i sikkerhet. Men er det ikke på tide å trekke den konklusjon at det ikke finnes noen militær løsning på disse konfliktene etter så mange mislykkede "intervensjoner", massedrap av sivile, tortur, politisk kaos, brudd på sivile rettigheter og økte tilbakemeldinger i form av mer ekstremisme og terrorisme og mennesker på flukt? Kun krigsindustrien, maktinteressene og gjenoppbyggings- og sikkerhetsøkonomien tjener på opprustning.

(viii) NATO bidrar til å gjøre grensene mellom humanitært arbeid og militær intervensjon uklare, med påfølgende usikkerhet og fare for humanitært personell, hvilket vi har sett mange steder i verden.

(ix) Det er uklare grenser i alliansen mellom USAs globale stormaktsinteresser og øvrige NATO-lands interesser. Dette har blitt demonstrert tydelig i Afghanistan. For første gang i NATOs historie prøvde USA etter 11. september angrepene i 2001 å bruke paragraf 5 i NATOs vedtekter som sier at hvis ett land blir angrepet vil de andre stille opp og hjelpe. Det førte ikke umiddelbart frem og USA etablerte "the coalition of the willing" inntil NATO etter hvert ble involvert. USAs tilleggsøving i Nord-Norge i forbindelse med Trident Juncture og ulike radaranlegg viser også denne uklarhet mellom hva som er USA og hva som er NATO.

(x) Paragraf fem lover at hvis ett NATO land blir angrepet, skal de øvrige komme til unnsetning. Det er ikke sagt hva slags hjelp, eller hvor fort den kan komme. Det er altså usikkerhet om man vil få hjelp, og kanskje det aller viktigst spørsmålet har ingen turt å spørre: Hva vil hjelpen eventuelt bestå i? Ville landet bli bombet sønder og sammen? Jeg vil nødig at mitt Nord-Norge skal bli arena for teppebombing. En krig mellom Vesten og Russland med de våpnene som

eksisterer i dag vil være verdens undergang. Å forberede seg på en slik krig er der rene vanvidd. Et sterkere Norden, med Russland som god nabo og partner, ville være en god investering i vår felles fremtid. Felles sikkerhet, eller ingen sikkerhet!

La oss satse våre ressurser, vår kreativitet og vår intelligens på å lære å leve i fred.

Oslo, 9. april 2019